

УДК 94(477)''1917/1918'':342+94(477:470)''2014/2022'':[327.5:355.01]':[321.011+323.173]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/3.24>

Турченко Г.Ф.

Запорізький національний університет

Стьопочкін М.М.

Запорізький національний університет

СОВЕТСЬКІ (1917–1918 РР.) ТА ПРОРОСІЙСЬКІ (2014–2025 РР.) КВАЗІДЕРЖАВНІ УТВОРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: КУРС РОСІЇ НА ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНІСТІ

У статті розглянуто курс російської влади на знищення української державності через проголошення советських та проросійських квазидержавних утворень на українських землях. Проголошення цих утворень відбувалося в період Центральної Ради (1917–1918 рр.) та майже через 100 років в умовах сучасної російсько-української війни. Зазначено, що російським керівництвом при будь-якому режимі (царат, Тимчасовий уряд, більшовики, сучасний путінський режим) Південь та Схід України сприймався як «Новоросія» та розглядався як «власна територія». Окрім суто імперських ідеологічних причин, якими було обумовлено захоплення Росією Півдня та Сходу України, в статті охарактеризовано інші: курс російської влади на дезінтеграцію України, бажання Росії привласнити промисловий потенціал українського Півдня та Сходу, вигідне географічне та стратегічне розташування регіону, використання Росією квазидержав, як «буферних зон» та ін. В статті охарактеризовано курс російського керівництва на захоплення, в першу чергу Криму, Харкова, Донбасу та Півдня України. Розкрито трансформацію імперської ідеї «Новоросія» та спробу втілення її більшовицького «варіанту»: проголошення «Донецько-Криворізької советської республіки», «Одеської советської республіки» та «Советської республіки Тавриди». Наводяться історичні аналогії в діях більшовиків та путінського керівництва у втіленні сучасної ідеї імперського проекту «Новоросія»: анексія Криму, проголошенні так званих «Донецької Народної Республіки», «Луганської Народної Республіки», невдалих спробах проголошення «Харківської Народної Республіки», «Одеської Народної Республіки» та інших квазидержавних утворень на Півдні та Сході України. Вказується наявність у цих утвореннях власних квазівійськових формувань: «Червоної Гвардії» за більшовиків та проросійських збройних формувань в умовах сучасної російсько-української війни. Росія використовує всі наявні ресурси (промисловий, продовольчий) та місцевих мешканців для мобілізацій до російської армії. Такі дії призводять до економічного та соціального занепаду вказаних регіонів. В статті зазначено, що вказані дії є продовженням геноцидної політики російського керівництва, а проголошення проросійських квазидержавних утворень є лише прикриттям для її проведення. Зазначається, що для місцевого населення такі дії обернулися гуманітарною та демографічною катастрофою.

Ключові слова: советські республіки, проросійські республіки, українська державність, сучасна російсько-українська війна.

Постановка проблеми. В 2014 р. Україна стикнулася з небезпекою в обличчі проросійських квазидержавних утворень на її території. Українське суспільство, борючись з явищем проросійського сепаратизму, почало цікавитись його історичною генезою. Витоки вказаного явища прослідковуються зі створенням на території України советських квазидержавних утворень в умовах Центральної Ради.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема утворення советських та проросійських квазидержавних утворень, розчленування України, історичного обґрунтування гібридної війни Росії проти України, з використанням у цій війні ідеї імперського проекту «Новоросія», розглянута в багатьох працях. В першу чергу цьому присвячені праці Турченко Г., Турченко Ф. «Проект «Новоросія». 1764–2014 рр. Ювілей на крові»

[22]; «Історична наука і сучасна війна Росії проти України» [14], «Імперський проект «Новоросія»: більшовицький варіант» [13] та ін. Специфіка південноукраїнського регіону, аналіз витоків сепаратистських настроїв в цьому регіоні висвітлюється також у працях Турченко Г. «Південна Україна на зламі епох (1914–1922 рр.)» [16], «Південна Україна в контексті формування модерної української нації (XIX–початок 20-х рр. XX ст.): історіографічний аспект» [15] та ін. Розгортання советсько-українських війн, проголошення советських квазідержавних утворень розглянуто в загальному контексті Української революції 1917–1921 рр. в праці Турченко Ф., Каганов Ю., Турченко Г. «Історія України (1914–1945): підручник для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра у галузі гуманітарних наук» [23]. Огляд проявів сепаратизму в новітній Україні, утворення сучасних проросійських квазідержавних утворень, розгортання початкових етапів сучасної російсько-української війни надаються у статтях: Турченко Г., Тоцька С. «Революція Гідності на Запоріжжі (листопад 2013–лютий 2014 рр.)» [21] та ін [5, 7, 9].

Дана стаття написана в руслі наших попередніх наукових публікацій, присвячених проведенню історичних аналогій між подіями 1917–1918 рр. та 2014–2025 рр. Зокрема, нами були проаналізовані історичні аналогії у боротьбі за Харківщину в Першій советсько-українській (1917–1918 рр.) та сучасній російсько-українській (2014–2025 рр.) війнах та обороні Києва в той же історичний період [19–20].

Метою статті є розгляд створення советських (1917–1918 рр.) та проросійських (2014–2025 рр.) квазідержавних утворень як втілення російських імперіалістичних спроб розчленувати Україну та знищити українську державність.

Виклад основного матеріалу. В сучасній російсько-українській війні (2014–2025 рр.) українці зіштовхнулися з політичною, військовою та ідеологічною агресією з боку Росії. Один з політичних вимірів вказаного конфлікту торкається питання соборності української державності, яка є невід’ємним компонентом існування української нації. Спроби Росії знищити українську державність мали місце і в попередні періоди російсько-українських конфліктів. Витоки комплексу дій, спрямованих на підлив та знищення новітньої української державності, сягають часів Центральної Ради (1917–1918 рр.).

Тимчасовий уряд, який прийшов до влади в Петрограді після Лютневої революції дотримувався старих імперських позицій щодо

національно-визвольних рухів поневолених народів. В т. ч. це відобразилося у відношенні Тимчасового уряду до українського національно-визвольного руху. 17 серпня 1917 р. (за н. ст.) вийшла «Тимчасова інструкція Тимчасового уряду Генеральному секретаріату на Україні» за якою Тимчасовий уряд висунув претензії на Харківську, Херсонську, Катеринославську та Таврійську губернії [23, с. 57]. Тим самим Тимчасовий уряд відтворював позицію царського уряду, який ще за часів Катерини II іменував цей регіон «Новоросією».

Тимчасовий уряд, піклуючись про інтереси російського імперського центру, прагнув втримати, в першу чергу, важливі для нього індустриальні регіони – Донбас та Криворіжжя. Окрім цього південноукраїнські порти забезпечували важливий вихід до Чорного моря. Росія, ще за царату, бажала отримати вихід до Чорного моря задля опанування важливими протоками – Босфором та Дарданеллами [17, с. 148; 23, с. 17].

Схожу думку висловлює голова Генерального секретаріату В. Винниченко. За його словами «територія України», яку вимірював Тимчасовий уряд, корегувалася не національними чинниками, а «донецьким» та «херсонським вугіллям», «катеринославським залізом», «харківською індустрією», «Одесою з Чорним Морем». Тимчасовий уряд не збирався віддавати розвинуті та стратегічно важливі регіони Українській Народній Республіці [18].

Якщо звернутись до витоків більшовицького проросійського сепаратизму, який мав місце на територіях майбутніх «советських республік», то дане явище мало свої вияви навіть ще до Першої советсько-української війни (1917–1918). В Одесі та в Херсоні в квітні – травні 1917 р. місцеві совети та комітети намагалися утвердити власну владу, яка була б незалежною від Києва [22, с. 67–69]. В листопаді 1917 р. місцевий обком советів Донецько-Криворізького регіону підняв питання щодо виходу регіону зі складу України [22, с. 70].

Російський більшовицький уряд (Совнарком), який прийшов в результаті перевороту до влади замість Тимчасового Уряду, щодо розв’язання «українського питання» теж мислив старими імперськими категоріями. Ним Південь та Схід України, сприймався як «Донецько-Криворізький», «Одеський» та «Таврійській» «регіони» Советської Росії. Совнарком не визнав юрисдикцію Центральної Ради над Харківщиною, Катеринославщиною, Таврією. Й. Сталін, нарком з національних справ Советської Росії, навіть звинувачував Центральну Раду в «імперіалізмі», бо

вона «приєднує до себе все нові і нові губернії, не питаючи населення цих губерній, чи хоче воно увійти в склад України». Таким чином російський більшовицький уряд, Совнарком, не дивлячись на партійно-політичну відмінність від попереднього Тимчасового уряду (як і царського), в сутності своїй залишався суто проімперським і був ідейним послідовником попередніх [18].

На думку більшовиків, Донбас та Кривбас були «самодостатніми одиницями». Як зауважили члени IV обласного з'їзду Советів робітничих депутатів Донецького і Криворізького басейнів, що відбувся 27–31 січня 1918 р. «Донецький і Криворізький басейни» «мають» «певну економічну і політичну фізіономію». Через це, вважали учасники з'їзду, ці регіони «повинні мати власні органи економічного самоврядування, єдині органи влади, що організують у басейні політичний, економічний і культурний правопорядок советської республіки [17, с. 154].

Більшовиками в жовтні–листопаді 1917 р. були здійснені безуспішні спроби збройного перевороту в Києві. Війська, вірні Центральній Раді, ліквідували більшовицькі заклоти. У грудні 1917 р. (за н. ст.) російський більшовицький уряд оголосив відкриту війну Українській Народній Республіці. Розпочалася Перша советсько-українська війна [23, с. 66–69].

Окрім загонів російських більшовицьких військ, які наступали з Росії, прихильники советських квазідержавних утворень спиралися на місцеві квазівійськові формування. Ці формування набиралися з місцевих більшовиків й мали назву «Червона Гвардія Донбасу», «Червона Гвардія Катеринослава» та ін. [23, с. 72]. «Червоногвардійці» в Україні діяли за принципом «п'ятої колони». В тому числі завдяки діям місцевих «червоногвардійців» російські більшовицькі війська змогли захопити Катеринослав (8 січня 1918 р. за н. ст.), Одесу (27–30 січня 1918 р. за н. ст.), Херсон (30–31 січня 1918 р. за н. ст.) та інші міста [12, с. 11–15; 23, с. 74].

М. Ковальчук зазначає, що чисельність «червоногвардійців» в Україні на грудень 1917 р. становила близько 12 тисяч бійців. Майже дві третини з них перебували в південноукраїнському регіоні, де невдовзі були проголошені советські квазіреспубліки [6, с. 112]. У праці Ф. Турченко, Ф. Каганова, Г. Турченко вказується, що чисельність російських більшовицьких військ, які прибули в Україну, становила 60 тисяч бійців. Українські війська чисельно були не менші ніж більшовицькі. [23, с. 72]. Але чисельність української армії

скоротилося. І на кінець березня 1918 р. в лавах українського війська залишилось усього 15 тисяч вояків [2, с. 190]. Таким чином, українське військо суттєво втратило свою боєздатність. Через це «червоногвардійці», які підтримували советські квазідержавні утворення, та російські більшовики змогли окупувати Українську Народну Республіку. Ще на 7 січня 1918 р. (за н. ст.) більшовики без особливих зусиль окупували Донбас [8, с. 129].

Повномасштабне військове вторгнення Советської Росії в Українську Народну Республіку допомогло місцевим більшовикам домогтися «проголошення» власних «республік». На самому початку війни, 21 грудня 1917 р. (за н. ст.) російські більшовики захопили Харків і зробили з нього свій опорний плацдарм. Після захоплення Харкова та проведення в місті 25 грудня 1917 р. (за н. ст.) «Всеукраїнського» з'їзду советів», більшовики проголосили створення «советської УНР» [23, с. 69]. Російські більшовики, керуючись старими імперськими методами, розчленували Україну. Окремо від «советської» України більшовиками були проголошені «советські республіки». Це були «Донецько-Криворізька советська республіка» з центром у Харкові (проголошена 9–14 лютого 1918 р. за н. ст.), «Одеська советська республіка» з центром в Одесі (проголошена 17 січня 1918 р. за н. ст.) та «Советська республіка Тавриди» з центром у Сімферополі (проголошена 19 березня 1918 р. за н. ст.) [16, с. 92–103; 23, с. 70]. «Советською УНР» вважалася територія лише декількох українських губерній – Київської, Волинської, Подільської, Полтавської та частково Чернігівської [23, с. 66–67]. Але навіть у «советської УНР» не було, як такого, державного суверенітету. Советським урядом в Україні, «Народним секретаріатом», керували з Петрограду [23, с. 70].

Після проголошення «Донецько-Криворізької советської республіки» її «наркоми» чітко окреслювали її кордони: «Завжди були і тепер залишаються західними кордонами нашої республіки... західні кордони Харківської та Катеринославської губерній, включаючи залізничну частину Криворіжжя, Херсонської губернії та повіти Таврійської губернії до перешийка..., Азовське море до Таганрогу і кордони вугільних советських округів Донської області...» [22, с. 73]. Отже, більшовики бажали привласнити необхідні промислові об'єкти та ресурси, яких було немало у вказаному регіоні, і таким чином замаскували це під «проголошенням советських республік». Українські землі становили для російських більшовиків важливу ресурсну продовольчу та людську базу.

Український хліб відправлявся в Росію, а місцеві мешканці підлягали мобілізації.

На територіях «советських республік» були чинними декрети Советської Росії та її законодавство. Заводи, які знаходились на територіях «республік», були націоналізовані. Регіон обкрадався. Ешелони з хлібом відправлялися в Росію. Створювались місцеві ЧК для боротьби з «класовими ворогами», запроваджувалась політика «червоного терору». «Уряди советських республік» не підпорядковувалися «уряду» «Советської України» і не мали ніяких вагомих підстав навіть контактувати з ним. В найкращому випадку уряд «Советської України» розглядався «наркомом республік» як «паралельний», а не «центральный». «Уряди советських республік» підпорядковувалися російському Совнаркому. В Петрограді знаходився політичний «центр», який здійснював керівництво всіма «республіками» [22, с. 74–75, 82, 84–85].

Республіки, фактично, мали б виконувати роль «буферних зон». Планувалося використовувати ці «республіки», як політичні та військові «революційні» плацдарми у боротьбі з «буржуазною» Центральною Радою. Таке відношення, зокрема, підтвердив М. Скрипник. Він доводив, що Совнарком планував створити з цих республік своєрідний більшовицький «ударний кулак» у боротьбі з Центральною Радою [18]. «Військові формування» республік було розгорнуто для боротьби з наступаючими українськими, німецькими, австро-угорськими та румунськими військами під час українського весняного контрнаступу в 1918 р. До речі, через боротьбу із наступаючими військами Четверного союзу та українських частин Совнарком навіть на якийсь час санкціонував «об'єднання» всіх советських республік у т. зв. «спільний фронт» [17, с. 156–157].

Це зайвий раз доводить популізм та словесне крутіство, до якого вдавались російські більшовики. Офіційно на ідеологічному рівні проголосивши ідею інтернаціоналізму, рівності, братерства та поваги до всіх націй, російські більшовики залишались в полоні старих імперських міркувань. Російськими більшовиками цілеспрямовано проводився комплекс дій на знищення української державності, як такої. Україна ними заперечувалася як суб'єкт міжнародних відносин. Російські більшовики взяли курс на розчленування України. Розчленування та дезінтеграція ускладнювали та руйнували українську соборну державність [17, с. 148].

Росія не припинила спроб знищити українську державність і в ХХІ ст. Спроби дискредитації

ідеї української державності проводились Росією ще до початку війни в 2014 р. У 2011 р. вийшла книга В. Корнілова «Донецко-Криворозська республіка: расстрелянная мечта», в якій, апелюючи до советського квазідержавного проекту, автор надає обґрунтування ідеї створення незалежної «республіки» на південно-східних теренах України. В квітні 2014 р., з офісу КПУ в Києві в мережу потрапляє «карта України», де територію України було розчленовано на 5 квазідержавних утворень: «Республіка Крим», «Донбаська Республіка», «Дніпровсько-Слобожанська Республіка», «Республіка Новоросія» та «Україна» [22, с. 8–9].

Як і сто років тому новітній сценарій проголошення проросійських квазідержав охопив Крим. Після Революції Гідності, коли було скинуто проросійського президента В. Януковича, загострилася ситуація на Півдні і Сході України. Через те, що проросійські сили не змогли затвердити свою владу в Києві, було взято курс на захоплення Криму. 20 лютого 2014 р. розпочалася окупація Росією Криму. 23 лютого відбувся численний проросійський мітинг на якому було обрано так званого «нового мера» м. Севастополя О. Чалого. В цей час в Крим вже почали прибувати російські військові без розпізнавальних знаків та розпочалося формування так званої «самооборони Криму». 27 лютого 2014 р. кримський парламент під тиском російських військових ухвалив закон про проведення майбутнього «референдуму про самовизначення Криму». 16 березня 2014 р. вказаний «референдум» було проведено і Крим незаконно було оголошено російським.

Як і на початку советської-української війни наступним опорним пунктом проросійських сил в Україні мав стати Харків. Ще в лютому 2014 р. було проведено харківський з'їзд депутатів від Партії регіонів місцевих рад південного сходу країни і Верховної Ради Криму. Проте В. Янукович, який мав очолювати цей з'їзд, на нього не прибув [5]. Також в Харкові відбувалися вуличні зіткнення між проросійськими та українськими силами. В Харкові проросійськими силами була проголошена так звана «Харківська Народна республіка», але вже 8 квітня 2014 р. Харківська ОДА була звільнена українськими правоохоронцями від проросійських сил і «Харківська Народна Республіка» припинила своє існування [1]. Повторюючи сценарій проголошення советських квазідержав Росія націлилася на захоплення Донбасу. В Луганську та в Донецьку проросійськими силами були захоплені будівлі ОДА та СБУ, невдовзі були обрані проросійські «народні губернатори» [7].

Пізніше були проголошені і нові проросійські квазідержавні утворення: «Донецька Народна Республіка» (проголошена 7 квітня 2014 р.) та «Луганська Народна Республіка» (проголошена 27 квітня 2014 р.). Надалі проросійські сили оголосили про проведення майбутніх «референдумів», на яких мало би «вирішитися» питання щодо «узаконовавання правового статусу народних республік» [9]. 12 квітня 2014 р. в Слав'янську проросійські сили та озброєнні російські диверсанти на чолі з І. Гіркіним (Стрелковим) захопили будівлі МВС та СБУ [3]. В Запоріжжі, Херсоні, Миколаєві та Дніпропетровську спроби проросійських сил проголосити «народні республіки» провалилися. 13 квітня 2014 р. Радою національної безпеки та оборони України було оголошено початок Анти-терористичної операції.

Після Слав'янська, проросійські сили та озброєнні російські диверсанти почали захоплювати владу в інших населених пунктах Донбасу – в Горловці, Маріуполі, Краматорську, Красному Лимані та ін. В цей час зростала кількість проросійських квазівійськових формувань, які набиралися з місцевих сепаратистів та з російських диверсантів, які прибували в Україну. Найвідомішими проросійськими квазівійськовими формуваннями на початку війни були «Оплот», «Призрак», «Бетмен», «Восток» та інші загони. Проросійські сепаратисти допомагали російським диверсантам та військовим захоплювати населені пункти на Донбасі.

Проросійські сили намагалися закріпитися також і в Одесі. Було оголошено, що так звана «Одеська Народна Республіка» увійде до складу «Новоросії» [22, с. 9]. 2 травня 2014 р. в Одесі відбулося зіткнення між проросійськими та українськими силами, яке закінчилось трагедією в Одеському будинку профспілок. Російські ЗМІ почали виставляти цю подію, як факт відкритого геноциду російськомовного населення в Україні. З Росії в Україну збільшився потік російських добровольців та найманців; самі ж проросійські сепаратисти почали поводити себе більш агресивно. У травні 2014 р. були проведені «референдуми про незалежність ДНР/ЛНР» [9]. В Донецьку представники так званих «народних республік» та проросійські «представники» Миколаєва, Одеси, Херсона, Дніпропетровська та Запоріжжя підписали документ про об'єднання цих «республік» у так зване конфедеративне утворення «Новоросія». Передбачалося, що «узаконовавання Новоросії» теж відбудеться через «референдуми» [22, с. 10]. Але проведення самого «референдуму» щодо

«визнання Новоросії» так і не відбулося. Таким чином, як і в попередні періоди, російське керівництво послідовно намагається втілити російський імперський проект «Новоросія».

Промислово розвинуті області України після проголошення проросійських квазідержавних утворень поступово приходять в занепад. Великі промислові концерни, серед яких відомий Донецький Металургійний Завод (ДМЗ), було «націоналізовано» після чого вони припинили свою діяльність. Зі слів директора невеликого донецького підприємства з виробництва металовиробів для будівництва «за останні сім років» (на 2021 р.) не було збудовано «ні одного навіть приватного будинку!» [4]. Промисловий потенціал так званих ДНР та ЛНР катастрофічно занепадає.

Як і Совнарком свого часу, РФ використовує людський ресурс Донеччини та Луганщини. Проросійські «республіки» перетворено в російські військові плацдарми. З початком повномасштабної війни в 2022 р. в проросійських «республіках» розпочалася примусова мобілізація до лав російської армії. Як повідомляв у 2023 р. представник Головного управління розвідки МО України А. Черняк, починаючи з 2022 р. в російську окупаційну армію було мобілізовано 55–60 тисяч мешканців Донеччини та Луганщини [11]. Російська окупаційна влада використовує місцевих мешканців як «мобілізаційний ресурс», що є продовженням геноцидної політики керівництва РФ, яка здійснює планомірний та систематичний геноцид українського народу. Враховуючи катастрофічну демографічну ситуацію, яка склалася на Донбасі ще напередодні повномасштабної війни, вказані «мобілізаційні» заходи остаточно привели регіон в стан стагнації та кризи.

Проголошення проросійських «республік» є «ширмою» для виправдання російської військової агресії. Український Південь та Схід становлять цінність для російського керівництва через їхні географічні, стратегічні та економічні чинники. Завдяки близькості вказаних територій до російського кордону російському керівництву зручно використовувати їх як опорні пункти та військові плацдарми для розгортання агресії. Проголошення проросійських квазідержавних утворень було лише приводом, який мав би «виправдати» перебування у вказаних регіонах російських окупаційних військ. Адже промисловий та економічний потенціали проросійських квазідержавних утворень не отримали ніякого розвитку, а місцеве населення вказаних регіонів потрапило в гостру кризу.

Висновки. Таким чином, прослідковується схожість дій між російськими більшовиками та новітніми російськими окупантами, щодо створення і проголошення квазідержавних утворень практично в одних і тих же регіонах України. Український Південь та Схід, зокрема Крим та Донеччина, представляють для російського керівництва особливий інтерес в обох конфліктах. Російський уряд санкціонував створення проросійських квазідержавних утворень в 1917–1918 рр. і майже через 100 років повторив цю тактику в умовах сучасної російсько-української війни. Російські більшовики та сучасні російські окупанти є ідейними послідовниками попередніх російських урядів в наслідуванні суто імперських підходів до України. Імперська тактика мала на меті розчленувати та дезінтегрувати Україну, тим самим підірвати українську державність та соборність. Створення

квазідержавних утворень на території України було покликано спровокувати необхідний для російського керівництва розкол в українському суспільстві. Російське політичне керівництво фактично стравлювало українців між собою, намагаючись спровокувати громадянський конфлікт. В советських (1917–1918 рр.) та проросійських (2014–2025 рр.) квазідержавних утвореннях на території України промисловий та людський потенціал цих утворень використовується російським керівництвом. Проголошення проросійських квазідержавних утворень є «ширмою» для виправдання російської військової агресії, адже окуповані Росією території не отримали ніякого економічного розвитку. Сьогодні, як і сто років тому, названі штучні сепаратистські проросійські утворення не визнані в світі. Їх створення не змогло завадити українцям у боротьбі за українську державність.

Список літератури:

1. Арсен Аваков про події у Харкові 2014 року: штурм тривав 17 хвилин, це протверезило росіян. Міністерство внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Arsen_Avakov_pro_podii_u_Harkovi_2014_roku_shturm_trivav_17_hvilin_ce_protverezilo_rosiyan_19727 (дата звернення 21.07.2025).
2. Голубко В. Армія Української Народної Республіки. 1917–1918: утворення та боротьба за державу. Львів : Кальварія, 1997. 275 с.
3. Дубова В. У Слов'янську СБУ і МВС захоплювали колишні «беркутівці». *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25331011.html> (дата звернення 21.07.2025).
4. Замість свята. На Донбасі вмирає промисловість і конфісковують житло. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/promyslovist-na-donbasi/31248289.html> (дата звернення 21.07.2025).
5. З'їзд у Харкові: всю владу на південному сході беруть місцеві ради. *LB.UA*. URL: https://lb.ua/news/2014/02/22/256648_sezde_dobkina_prinyali_rezolyutsiyu.html (дата звернення 21.07.2025).
6. Ковальчук М. Битва двох революцій. Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917–1918 рр. Т. 1. Київ : Стило, 2015. 608 с.
7. Кузнецов А. Луганськ: штурм ОДА розслідує СБУ, а Ляшко «тримав у полоні» Клінчаєва. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25292256.html> (дата звернення 21.07.2025).
8. Кульчицький С., Якубова Л. Донеччина і Луганщина у XVII–XXI ст.: історичні фактори й політичні технології формування особливого та загального у регіональному просторі. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 813 с.
9. Семенова І. «Марафон ненависті». Як 10 років тому Кремль організував у Донецьку «проголошення ДНР» – пролог великої війни. *New Voice. NV*. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/7-kvitnya-2014-roku-v-donecku-zahopili-obladministraciyu-i-progolosili-dnr-yakiy-sogodni-den-50152370.html> (дата звернення 21.07.2025).
10. Сомер І. Віктор Муженко про загрозу російського вторгнення: «Це дуже поганий сценарій, але ми змушені його розглядати». *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/war/1358206-viktor-mujenko-pro-zagrozurosiskogo-vtorgnennya-tse-duje-poganiy-stsenariy-ale-mi-zmusheni-yogo-rozglyadati.html> (дата звернення 21.07.2025).
11. Теребинська О., Кузьменко С. Мобілізує і дітей, і старих: Росія винищує чоловіків на окупованому Донбасі. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donetsk-luhansk-mobilizatsiya-rosiya/32534205.html> (дата звернення 21.07.2025).
12. Тинченко Я. Новітні запорожці. Війська Центральної Ради, березень 1917 – квітень 1918: науково-популярне видання. Київ : Темпора, 2010. 112 с.
13. Турченко Г. Імперський проект «Новоросія»: більшовицький варіант. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2014. № 39. сс. 75–83. URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/1364/1264> (дата звернення 21.07.2025).

14. Турченко Г. Історична наука і сучасна гібридна війна Росії проти України. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2020. №46. сс. 295–301 URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/502> (дата звернення 21.07.2025).
15. Турченко Г. Південна Україна в контексті формування модерної української нації (XIX – початок 20-х рр. XX ст.): історіографічний аспект. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2021. № 20, сс. 383–393 URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/1696> (дата звернення 21.07.2025).
16. Турченко Г. Південна Україна на зламі епох (1914–1922 рр.). Запоріжжя : Просвіта, 2005. 324 с.
17. Турченко Г. Спроба дезінтеграції України. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя : Просвіта, 2003. Вип. 16. сс. 146–164. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/historySciWorks/16/16/turchenko2.pdf> (дата звернення 21.07.2025)
18. Турченко Г. Трансформація російського сепаратизму на Півдні України у 1917–1918 рр. Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.): Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ 1–2 червня 2017 р.) / упоряд. В. Верстюк (відп. ред.), В. Скальський, Г. Басара-Тилишак. Київ, 2017. сс. 170–184.
19. Турченко Г., Стьопчкін М. Боротьба за Харківщину в Першій советсько-українській (1917–1918 рр.) та Новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2024. Т. 35 (74). № 4. сс. 138–145. URL: http://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/4_2024/22.pdf (дата звернення 21.07.2025).
20. Турченко Г., Стьопчкін М. Оборона Києва в советсько-українській (1917–1918 рр.) та Новітній російсько-українських війнах (2014–2024 рр.): історичні аналогії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2024. Т. 35 (74). № 3. сс. 88–94. URL: http://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/16.pdf (дата звернення 21.07.2025).
21. Турченко Г., Тоцька С. Революція Гідності на Запоріжжі (листопад 2013–лютий 2014 рр.). *EMINAK*. 2024. Т. 3. № 48. сс. 260–278. URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/763/587> (дата звернення 21.07.2025).
22. Турченко Г., Турченко Ф. Проект «Новоросія». 1764–2014 рр. Ювілей на крові. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 115 с.
23. Турченко Ф., Каганов Ю., Турченко Г. Історія України (1914–1945): підручник для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра у галузі гуманітарних наук. Запоріжжя : «Гельветика», 2021. 368 С.
24. Червоненко В. «Референдум» про незалежність Донбасу. Як це було насправді в 2014-му. *BBC. News. Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60480947> (дата звернення 21.07.2025).

Turchenko G.F., Stopochkin M.M. SOVIETS (1917–1918) AND PRO-RUSSIAN (2014–2025) QUASI-POWERES ESTABLISHED IN THE TERRITORIES OF UKRAINE: RUSSIAN COURSE TOWARDS THE IMPROVEMENT OF UKRAINIAN POWERS

The article examines the course of Russian power towards the decline of Ukrainian statehood through the proclamations of Soviet and pro-Russian quasi-power creations on Ukrainian lands. The proclamation of these creations took place during the period of the Central Party (1917–1918) and perhaps 100 years later in the minds of the current Russian-Ukrainian war. It has been established that by Russian ceremonies under any regime (Tsarat, Timchasy order, Bolsheviks, the current Putin regime) the Day and the Gathering of Ukraine was perceived as “Novorosiya” and viewed as “power territory”. In addition to the imperial ideological reasons that determined Russia's burying of Ukraine, the article describes the following: the course of the Russian government towards the disintegration of Ukraine, Russia will tap into the industrial potential of the Ukrainian region immediately, both geographically and strategically, by expanding the region, by creating quasi-powers for Russia, such as “buffer zones” and so on. The article characterizes the course of Russian servicing towards burials, primarily in Crimea, Kharkov, Donbass and Pivdnya Ukraine. The transformation of the imperial idea of “Novorosiya” and the attempt to introduce the Bolshevik “variant” are open: the vote of the “Donetsk-Krivorizkaya Soviet Republic”, “Odessa” Soviet Republic and “Soviet Republic of Tavrida”. Historical analogies can be drawn in the actions of the Bolsheviks and Putin’s government in the current idea of the imperial project “Novorosiya”: annexation of Crimea, the so-called “Donetsk People’s Republic”, “Lugansk People’s Republic”, recent attempts to vote the “Kharkiv People’s Republic”, “Odessa People’s Republic” and other quasi-power creations at the Days and Gatherings of Ukraine. There appears to be evidence in these establishments of powerful quasi-viy formations: the “Red Guard” for the Bolsheviks and pro-Russian armor formations in the minds of the current Russian-Ukrainian war. Russia is using all available resources (industry, food) and local scumbags for mobilization to the Russian army. Such actions lead to economic and social decline in these regions. The article states that the action is a continuation of the genocidal policy of the

Russian ceremonies, and the proclamation of the pro-Russian quasi-power creations is only a cover for its implementation. It is noted that such actions turned into a humanitarian and demographic disaster for the local population.

Key words: *Soviet republics, pro-Russian republics, Ukrainian statehood, modern Russian-Ukrainian war.*

Дата надходження статті: 23.07.2025

Дата прийняття статті: 08.08.2025

Опубліковано: 05.12.2025